

МОГУЋНОСТИ РАЗВОЈА ЕКОТУРИЗМА У СРЕДЊЕМ БАНАТУ

РОДОЉУБ ЧУЧУЛОВИЋ¹, МИЛУТИН М. МРКША,
ТАТЈАНА ЂЕКИЋ¹, АНА ЧУЧУЛОВИЋ²

¹*Виска пословна школа струковних студија, Владе Јовановића 8, Лесковац*

²*ИНЕП-Институт за примену нуклеарне енергије, Универзитет у Београду, Банатска 31б, Земун*

Садржај: Све веће интересовање за очуваном природом условило је појаву екотуризма, као значајне туристичке активности са минималним утицајима на животну средину туристичких дестинација и локалитета. Природне карактеристике и заштићена природна добра Средњег Баната представљају добру основу за развој екотуризма, али је неопходно озбиљним и одговорним приступом у планирању развоја туризма потенцијале претворити у нове употребне вредности.

Кључне речи: екотуризам, природна средина, развој туризма, животна средина, природни услови, одрживи туризам.

Туризам

Туризам је комплексна активност која се одвија на различитим местима и из различитих побуда. То је делатност која се одвија у животној средини и због ње, која се највише и најефикасније развија у изворним, незагађеним и добро заштићеним просторима. Представља специфичан облик људске активности који је директно везан или зависан од стања животне средине (Gunn, 1988, Gunn, 1979). Својеврстан је потрошач простора и често користи оне површине, објекте и појаве које нису интересантне за читав низ других делатности. Туризам је људска потреба која се задовољава углавном у здравој средини (Радовић, 2000).

Савремена туристичка делатност настала је у XIX веку, као последица индустријске револуције (утицала на побољшање животног стандарда, довела до скраћења радног времена). До средине прошлог века туристичка путовања постала су део културе и већина друштвених слојева их је себи могла приуштити (Станковић, 1995; Чомић, 1997). Шездесетих и седамдесетих година XX века, туризам у Србији је карактерисала масовност и униформност (последица социјалних и економских утицаја), са уједначеним понудама и хотелима који су личили један на други. Временом туризам, у Србији, је доживео метаморфозу. Постао је не само потреба за задовољавањем туристичких потреба, већ и један од начина живота савременог човека. Због свега, туризму се посвећује велика пажња, посебно у планирању његовог развоја и унапређења. Данас, туризам карактеришу: флексибилност, сегментација и аутентичност, као и масовност. Туризам се прати и проучава са различитих аспеката,

¹ rodoljub_cuculovic@yahoo.com.

¹ filpast@ope.telekom.rs

² anas@inep.co.rs

јер је многим регијама и земљама основни или допунски извор прихода. Због тога, у већини развојних програма, туризам се појављује и планира као важна подршка економском и социо-културном развоју са посебним акцентом на очувању природних ресурса и унапређење еколошких услова и стања животне средине од локалног до националног нивоа. Сваки облик туристичке активности на различит начин је везан за животну средину, делује на њу позитивно или негативно и зависи од њеног квалитета (Унковић, 1991; Poop, 1998; Holoway, 1991; Унковић, 2001; Бакић, 1992; Закон о заштити животне средине, 2004).

Данас, савремени туристи су све захтевнији, софистициранији и мање заинтересовани за класичне туристичке услуге и производе. Туристичка мотивација и очекивање савремених туриста су каналисана у правцу тражења нових туристичких услуга и дестинација. Због развоја повећане еколошке свести савремени туристи заобилазе и избегавају прекомерцијализоване и загађене дестинације, у потрази за дестинацијама са очуваном или не загађеном природом, традиционалним вредностима и начином живота локалног становништва и учествовање у активностима истих. Овакав тренд или приступ туриста утицао је на формирање екотуризма, као специфичне, али веома занимљиве и захтевне туристичке активности (Министарство трговине и туризма, 2006).

У овом раду ћемо покушати да што боље презентујемо екотуризам, неке његове специфичности, циљне групе, и наравно предложити екодестинације на средњегбанатаском простору са посебним освртом на врсту и начин креирања еко туристичке понуде и одређивање њихових носиоца.

Екотуризам

„Под појмом животна средина подразумева се целокупни систем међусобно повезаних природних и антропогених објеката, појава и процеса, у коме се одвија људско живљење, рад и одмарање. Овај појам укључује све оно што посредно или непосредно делује на живот, делатност човека и животне функције других бића (природне, социјалне и вештачки створене физичке, хемијске и биолошке чиниоце). Научно-технички ниво је пресудан фактор развоја. Са развојем неизбежно се увећава дејство човека на природу. Пред савремено друштво се поставља задатак, не само да очува природну средину и да рационално користи природна богатства данас, него да предупреди негативне последице људских утицаја и у будућности. Односи у систему човек – животна средина су бројни и разноврсни. Угроженост атмосфере, хидросфере, биосфере и литосфере, поистовећује се са угрожавањем животне средине.

Природна средина обухвата природне компоненте, како материјална тела (вода, ваздух, земљиште, биљке, животиње и микроорганизме), тако и енергетске појаве (радиоактивност, гравитацију, топлоту, електрицитет, светлост, звук) и одговарајуће природне процесе. Према свему наведеном може се извести јасан закључак да је природна средина део животне средине, јер под животном средином подразумевамо све оно што нас окружује па и природну средину“ (Љешевић, 2005).

Хектор Себалос-Ласкурен (Hektor Ceballos – Lascuren), мексички архитекта, еколог и међународни консултант за екотуризам, је креирао и уобличио појам и дефиницију екотуризма. Дефиниција екотуризма, која гласи: „Еколошки одговорно путовање и посета у релативно недирнутим областима природе (природна) подручја, ради уживања и уважавања природе (и пратећих културних одлика/вредности – како из прошлости, тако и садашњости) уз потпомагање заштите, мали негативни утицај посетилаца и корисно активно социо-економско ангажовање локалног становништва“ (ECPD, 2006) је званично прихваћена и уграђена у Резолуцију 1.32 на првом светском конгресу IUCN-а, одржаном у Монтреалу 1996. године. Другим речима, екотуризам је

облик туризма у којем учествују еколошко свесни појединци и групе, које својим деловањем на околину покушавају смањити ефекте какве ствара такозвани масовни туризам.

Да ли је екотуризам исто што и одрживи туризам? Није (Стратегија Локалног Одрживог Развоја, 2005; www.odrzivi-razvoj.sr.gov.rs; Попеску, 1995; Ђукановић, 1996).

Екотуризам, представља један вид одрживог туризма, који се реализује у заштићеним природним добрима. То је одговорно путовање у области природе, којим се чува животна средина и одржава благостање локалног становништва. Екотуризам представља активност која је по дефиницији најближа одрживом развоју или одрживом туризму. Овим се не искључује одрживост и других туристичких активности јер се чине сви напори да се што већи број туристичких активности усагласе са начелима одрживости. Добро очувана природа представља једну од фундаменталних конкурентских предност развоја туризма Србије, па и средњег Баната. Разноврсност природних ресурса је још један од разлога да се развој екотуризма сматра важним средством одрживог развоја туризма и конзистентним и дугорочним приступом у циљу постизања одрживости

Као и сви остали облици туризма, екотуризам је мултидисциплинарна делатност. Зато је важно да они који су заинтересовани за развој екотуристичких производа нису само свесни природе која их окружује, него и ко би могли бити њихови посетиоци и који су њихови интереси. Тако се туристичке активности могу направити по мери посетилаца и њихових потреба и интереса.

Екотуризам, условљава низ позитивних ефеката у животној средини у којој туристи разрешавају потребе. Екотуризам развија свест о потребама очувања, заштите и унапређења животне средине и повећава квалитет природе и позитивно делује на животну средину јер се:

- изграђује свест о значају здраве средине кроз туризам
- штити природа, природне функције и простор у функцији туризма
- унапређује естетски квалитет животне средине

Уједињене нације прогласиле су 2002. годину за међународну годину екотуризма, а тим поводом у окриљу UNEAP-а и WTO (Светске туристичке организације) одржан је у Квебеку, Канада, Светски самит о екотуризму са преко 1000 учесника из 132 земље. Суштина препорука утврђених у Декларацији тог Самита је да екотуризам има водећу улогу у увођењу праксе одрживог развоја туризма, са специфичностима које га разликују од ширег концепта одрживог туризма. Оне се, првенствено, односе на допринос очувању природног и културног наслеђа и тумачење посетиоцима вредности тог наслеђа, укључивање локалног становништва у планирање, развој и пословање и остваривања благостања за то становништво, стављање нагласка на индивидуалне и мање групне посете (WTO, 1994; WTO, 1999; WTO, 2007; WTO, 1998; WTO, 2005).

Владе имају изузетно важну улогу у развоју екотуризма, иако је њихова улога комплексна и мора бити дефинисана кроз деловање различитих учесника. Светска туристичка организација и Програм Уједињених нација за заштиту животне средине (UNEP) су препоручили владама, поводом Међународне године екотуризма 2002, да утврде, јачају и шире националну стратегију и посебне програме за одрживи развој и управљање екотуризмом. Такође, је препоручено да владе обезбеде техничку, финансијску и промотивну подршку и да на одговарајући начин олакшају стварање и пословање малих и средњих предузећа у области екотуризма који су кључни партнери у организацији екотуризма. Локални природни и људски ресурси и производи морају бити подлога тог развоја, како ради стварања и очувања слике аутентичности, тако и

ради што веће користи која треба да остане у екотуристичким дестинацијама (Министарство трговине и туризма, 2006; Martin, 1987; Чомић, 2001; Kusters, 1996).

Данас је екотуризам облик туризма у снажном успону за који се прогнозира да ће ускоро бити, ако већ и није, „хит“ или доминантни тренд развоја туризма на глобалном нивоу, и према подацима WTO (Светске туристичке организације) од појаве до данас у просеку расте за 5% на годишњем нивоу.

Да би се развио екотуризам у једној држави или региону неопходно је савладати баријере које стоје на путу, а које уколико се не уваже могу нанети велике па и непроценљиве штете природној средини. Ограничења су следећа: подручје није истражено у циљу верификације стандарда и сертификовано за екотуризам, одсуство минимума инфраструктуре, низак ниво еколошке свести, жеља за брзим подизањем животног стандарда, одсуство јасних стандарда и легислативе, здрави вода и храна, гостољубивост и разноврсна аутохтона култура, учешће у пројектима истраживања, заштите и конзервације. Промовисање идеје и планова екотуристичког развоја, као и бука људи, су неизбежна потреба и мукотрпан задатак оних који креирају и спроводе политику развоја туристичке привреде. Предузимају се напори да се установе и започне спровођење смерница за успешну еко сертификацију која ће се односити на смештајне објекте, организаторе путовања, производе и др.

Екотуристичке активности су све оне туристичке активности које у својој основи имају очувану природу као основни мотив, жељу и мотивацију туриста за спознајом, уважавањем и уживањем у несвакидашњем природном амбијенту, број учесника се креће од индивидуалаца до мањих група (до 25 учесника) и производе несвакидашњи доживљај и задовољство код учесника. Према томе, под еколошке туристичке активности могу се пре свих сврстати научно-едукативни туризам и посматрање птица. Сродни облици туристичких активности су рурални, културни, природни, агро, па чак и робинзонски туризам. Када се говори о екотуристичким активностима, неопходно је нагласити да је основа развоја туризма природна, а не животна средина (Штетић, 2007).

Ако се говори о угоститељским услугама и објектима за потребе екотуризма, потребно је поменути основну поделу угоститељства на хотелијерство и ресторатерство, односно објекте за пружање услуга смештаја и објекте за пружање услуга исхране и точења пића. Смештајни објекти у служби/за потребе екотуризма називају се још и екоконачиште, које је по својој суштини скроман објекат на нивоу основних туристичких потреба и мора да задовољава основне етичке принципе. Архитектура треба да буде у стилу локалног културног наслеђа и да не нарушава естетске вредности те се сматра да она не припадају међународним хотелским ланцима, већ су појединачна и у власништву локалне заједнице или привредника из домицила. Међутим, пракса показује да се развојем екотуризма, жељом за профитом и тренем екотуризма користе и они смештајни објекти који по дефиницији не припадају екоконачиштима. Ресторатерски објекти чије услуге најчешће користе екотуристи, основном поделом ресторатерства, припадају групи етно ресторана. То су ресторани који одражавају обичаје и културу у исхрани домицилног становништва, али могу одражавати и кухињу народа који је некада живео на датом простору или насељава непосредну околину. Архитектура и унутрашњи амбијент објекта је прилагођен обичајима народа од којих потичу, а често се услуге исхране и точења пића, допуњују играма и песмама. Иако не спадају у основне еко туристичке ресторане често су присутни ловачки и рибљи ресторани, чији су амбијентални мотиви засновани на ловачким и риболовачким мотивима, а основа кухиње је заснована управо на специјалитетима од рибе и дивљачи, мада може бити допуњена и неким националним јелима.

Многе неразвијене земље виде своју велику шансу у развоју екотуризма и у жељи да што пре дођу до жељених прихода упадају у замке које су последица одређених заблуда и то: свако неразвијено подручје је једна идеална област за развој екотуризма, еколошка свест становништва и туриста је на високом нивоу, сеоски туризам је у принципу екотуризам (Davidson, 1977).

У циљу правог приступа развоја екотуризма у Србији, као и у циљу максимизирања користи, неопходно је савладати следеће: примена међународног стандарда GREEN GLOBE 21 (еколошки одрживи туризам са примарним фокусом на истаживања природних области које је чврсто везано за очување, поштовање и конзервацију природне средине), израда неопходне легислативе за екотуризам, истраживање и верификација области од интереса за екотуризам, изградња инфраструктуре, сертификација, континуална унапређења.

Развој екотуризма, како је дефинисан у међународним оквирима, још увек је, у Србији, па и у средњем Банату, у повоју, а разлог је недовољна мотивисаност, како потенцијалних стваралаца овог туристичког производа, тако и посредника-туристичких агенција, првенствено због ниске профитабилности. Могућности за развој екотуризма у Србији и њеним регионима, посебно средњем Банату, су велике и огледају се у следећем: нетакнута природа, археолошка налазишта и историјски споменици.

Методологија рада

Приликом израде овог рада, као основа, консултована је и делимично примењена општеприхваћена методологија израде планских развојних докумената од стране Светске банке, Светске туристичке организације, Института за развојно стратешко планирање Европске Уније и других развојних институција. Она подразумева, између осталог, јасно дефинисање циљева, задатака, одређивање постојећих и потенцијалних дестинација на посматраном простору за потребе и могућности развоја екотуризма, као и носиоце развоја и праћење истог. Основни циљ рада је осврт на досадашње детерминанте екотуризма, уважавајући начела и ставова различитих аутора, али и светске туристичке организације. Појединачни циљеви су освртање на животну и природну средину Средњег Баната као основу развоја еко туристичких активности.

Задаци су многобројни, али као основни задатак намеће одређивање постојећих и потенцијалних дестинација или зона развоја екотуризма. Да би се реализовао овај задатак неопходно је кроз споредне, али такође веома значајне задатке (кораке) који му претходе, идентификовати све активности које би се могле сврстати под екотуристичке и тиме утицале на формирање квалитетне и конкурентне екотуристичке понуде Средњег Баната. Наравно да је потребан мукотрпан рад и одређено време да би се потенцијали претворили у нове употребне вредности и на том путу постоји одрђени број проблема и потенцијалних опасности. Због тога је неопходно одредити носиоце развоја екотуризма, од локалног до покрајинског нивоа, чији би се задатак састојао у активном учествовању планирања, праћења, отклањања недостатака и решавању проблема приликом имплементира и реализације развојних циљева. Због наведеног овај део се сматра најважнијим и најодговорнијим, и у њему би требали да учествују људи од струке и искуства као би се број грешака и проблема свео на најмањи могући, време не би узалуд трошило, а развој ишао у дефинисаном правцу.

Екодестинације у Средњем Банату

У планирању екотуризма мора се одговорити на следећа питања: Како управљати посетиоцима? Како организовати и уредити екодестинацију да би се она очувала и да би туриста могао доживети осећај блискости са природом и, повремено, се интегрисати у локалну заједницу? Како постојеће и нове хотеле упутити и обавезати да послују поштујући начела одрживости и очувања животне средине)? Како изградити туристички смештај по моделу критеријума „ecolodge“ (заштита природних и културних вредности, минималан утицај на животну средину и уклапање у пејсаж, мала потрошња воде, алтернативни извори енергије и пажљиво поступање са отпадом)? Термин „ecolodge“ је први пут званично употребљен 1994. године на Првом међународном форуму о екосмештају, на Девичанским острвима (Мркша, 2009)?

Сам појам екодестинације се различито тумачи, односно прилагођава се субјективно од случаја до случаја. Концепт одабира и организовања екодестинација представља веома одговоран и озбиљан задатак и због тога се проблемима и задацима развоја туризма, у озбиљним туристичким државама, директно баве владе и ресорна министарства, која посебан акценат дају развоју екотуризма и формирању екодестинација.

Полазећи од дефиниције екотуризма као основе, може се констатовати да је основа екотуристичких активности, а самим тим и одређивања екодестинације, природа. Овде се превасходно мисли на заштићена природна добра, пре свих националне паркове и резервате природе, затим предела која карактерише разноврстан гео и биодиверзитет, предели са минималним антропогеним утицајима (у погледу урбанизованости), локалитети у атарима и најперифернијим деловима урбанизованих подручја, прилагођеност и усклађеност угоститељских објекта у свим погледима за потребе екотуризма (Љешевић, 2010; Чучуловић, 2011).

На средњембанатском простору треба учинити озбиљан покушај (напор) да се развије и примени модел екотуризма. Као главну екодестинацију треба планирати простране и ненасељене или ретко насељене делове средњембанатског подручја, специјалне резервате природе и друга заштићена подручја. Главни садржаји боравка еко туриста би били:

- шетња мрежом дискретно обележених излетничких стаза, уз евентуално уређивање појединих деоница за вожњу бициклом,
- јахање, уз пратњу локалног водича, или вожња коњском или другом запрегом,
- едукативне и научне активности,
- посматрање птица,
- брање печурака, лековитих биљака и сакупљање плодова уз пратњу водича или домаћина,
- посматрање или учешће у преради млека и других традиционалних радова у оквиру аутентичних сеоских домаћинстава,
- посматрање или учешће у традиционалним вештинама, играма и надметањима,
- преноћиште и боравак под шаторима или у колибама које би се наменски за ту сврху градиле у старом/аутентичном архитектонско-грађевинском стилу (Мркша, 2009).

Када се све наведено узме у обзир сматрамо да би потенцијалне екодестинације и еко туристичке активности на средњембанатском подручју биле:

1. *Специјални резерват природе Слано Копово*, који се налази на територији општине Нови Бечеј, североисточно од истоименог општинског центра, од кога је удаљен око 5 km у близини пута и пруге. Специјални резерват природе Слано Копово

је проглашен за природно добро од изузетног значаја прве категорије одлуком Владе Републике Србије 2001. године. У јулу 2004. године је проглашено за светски значајно водено станиште по Рамсарској конвенцији, коју је наша земља ратификовала 1976. године.

Он је један од последњих репрезентативних примера панонских слатина и пустара које су од изузетног значаја за очување богатства биљног и животињског света средњег Баната. Настао је деловањем реке Тисе која је у прошлости мењала свој ток, разливала се и плавила околне удолине.

Резерват природе захвата површину од 976 ха и у њему је успостављен тростепени режим заштите.

У зони I степена заштите дозвољени су: научни рад, контролисани облици едукације, контрола праћења биљних и животињских врста. У условно дозвољене активности спадају санитарни и регулативни улов дивљих свиња, срнеће дивљачи и санитарни риболов. У забрањене активности спадају пошумљавање ливадских површина, исушивање барских површина, привредни и спортски риболов, сви видови лова, као и промене прописаног водног режима.

У зони II степена заштите дозвољен је научно-истраживачки рад, контролисано кошење ливада, коришћење трске и шевара, санитарна сеча шума, сеча аутохтоних шума и пошумљавање аутохтоних врста, узгојни одстрел по потреби, спортски риболов, пчеларење, кретање пловила која не загађују животну средину, санитарни лов, риболов и селективни риболов. У забрањене активности спадају: пошумљавање ливадских површина, претварање мочварно-барских екосистема у сувоземне, промена прописаног водног режима, уношење алохтоних биљних и животињских врста, привредни риболов, лов у комерцијалне сврхе и употреба чамаца за спортски риболов.

У зони III степена заштите дозвољено је ограничено сточарење и коришћење трске у привредне сврхе, ограничено коришћење шума, шумских производа и сакупљање лековитог биља, селективна производња, контролисани туризам и наменска изградња туристичких објеката. У забрањене активности спадају загађивање вода, употреба пестицида, пошумљавање алохтоних врста (Мркша, 2008).

У резервату постоји језеро које се налазе у палеомеандрима Тисе на лесној тераси и које припада групи сланих језера, које је највероватније једини остатак некадашњег Панонског мора. Језеро има површину од 1,45 км² и дужину обалске линије од 7 км. Оно је слана акваторија специфична по јединственим панонским екосистемима типичним за слане, муљевите баре и њихове повремено пресушене делове. Концентрација соли варира у зависности колишине воде и креће се од 7825 до 64.134 мг/л. Порекло соли у језеру научници доводе у везу са потолинским карактером Панонске низије, која је окружена венцем Карпата.

Оно је природна реткост позната је орнитолошка станица. Са геоморфолошког, хидролошког и микроклиматског аспекта језеро представља изузетну природну вредност, а такође и са становишта екотуризма.

Овај резерват је једно од најважнијих и најособенијих станишта птица у Србији и Европи, где се гнезди знатан број врста са светске црвене листе угрожених птица. До сада је на Сланом копову забележено присуство више од 200 различитих врста (морски жалар, црвеноноги прудник, буковац, сабљарка), од којих 73 припадају гнездарицама. Ово подручје је најзначајнија успутна миграторна станица за више стотина хиљада птица водених станишта из многих крајева Европе и западног Сибира.

Уз финансијску помоћ Покрајинског секретаријата за заштиту животне средине и одрживи развој на Сланом копови су претходних година реализоване бројне акције везане за активну заштиту, као и активности на промоцији резервата у јавности.

2. *Специјални резерват природе Стари Бегеј – Царска бара* се налази југозападно од Зрењанина. Смештен је на алувијалној равни Бегеја и Тисе и има облик латиничног слова „S“. Представља остатак некадашњег плавног подручја дуж доњег тока реке Бегеј. Заштићени простор се налази у алувијалној равни између Тисе и Бегеја јужно од Ечке, Стајићева и Лукиног села и северно од Перлеза, на територији општине Зрењанин (Група аутора, 1993).

У Резервату је успостављен тростепени режим заштите: прва заштита проглашена је 1955. године, када је „Војтина Млака“ због природних лепота била заштићена на основу Закона о заштити споменика културе и природних реткости. Површина Резервата износи 1,676 ha. Простор првог степена заштите има површину од 703,7 ha и заузима 42% резервата. Део другог степена заштите има површину од 371,8 ha и заузима 22,2% територије. Другом степену припадају: ток Старог Бегеја са северним меандром и појасом ширине 10 м уз леву обалу у нивоу Тигаћице и Перлеске Баре, затим подручје Загњенице, Равенице, Високе греде, Мале греде и Сарачице. Подручје трећег степена заштите заузима површину 600,5 ha и заузима 35,8% простора резервата. У трећи степен заштите спадају: део насипа ширине 120м, Фаркацинског и Ботошког рита са појасом ширине 50м (Дудара) и део Ботошког рита (пут, тршчаци, северни део рита, стари насип (Група аутора, 1993).

Царско језеро представља специфично флувијално језеро које се налази у плавном међуречју Тисе и Бегеја. Налази се у близини магистралног пута Зрењанин – Београд, на средокраћу између Стајићева и Перлеза. Овај локалитет обилује биогеографским мотивима и важна је орнитолошка станица, што је утицало да буде проглашена за специјални резерват природе Стари Бегеј-Царска бара.

Простор Царске баре карактерише густа мрежа река, канала, језера и бара. На овом простору некада се протезало безброј већих и мањих мочвара. Данас овај простор карактеришу меандри Старог Бегеја који се сужавају и скраћују. Царска бара је богато станиште риба (24 врста), птица (250 врста), ретких биљних и животињских врста. У резервату живе и ретки сисари за ово подручје: дивље свиње, срне, лисице, бизамски пацов, твор, текуница, барска корњача, белоушка, зелена жаба и шарени даждевњак. Основне одлике резервата, које чине да овај простор има посебну природну вредност, екосистемски и специјски биодиверзитет су: аутентичност – очуван је барско-мочварни екосистем са деловима степских и слатинских биотопа као станишта аутохтоних врста флоре и фауне; репрезентативност – екосистем је редак, у нестајању под утицајем човекових активности и уједно је репрезентативно станиште многобројних природних реткости и угрожених врста; разноликост природних феномена, богатство врста и еколошких процеса; интегралност станишта и еколошких процеса; пејзажне вредности и угроженост.

3. *Приобаље Тамиша, Тисе и Бегеја*, свако за себе, представљају веома добру основу за развој поједних екотуристичких активности, које пре свега зависе од уређења приобаља и обала, али и односом насеља кроз која протичу, чиме се омогућавају и ограничавају одређене активности. Приобаље Тамиша је због релативно неуређене и недирнуте обале, у појединим деловима водотока, погодно за научно едукативне, шеталишне и активности посматрања птица. Обала Тисе је доста уређенија и урбанизована те је погодна за шетњу, вожњу бициклом, едукацију у природи и спортско рекреативне активности. Бегеј такође има доста срећену обалу и потенцијале за развој истих активности као и Тиса.

Заједничко за све три реке је њихов хидропотенцијал који је могуће валоризовати за потребе пловног и манифестационог туризма на води у погледу вожње чамцима без употребе мотора (дакле на весла), и организовања регата на разним пловилима, такође, без употребе мотора за чамце, чиме се задовољавају

боравак у природи и минималан утицај учесника на исту, који представљају једна од основних начела екотуризма.

4. *Споменици природе* парк на имању „Соколац“ код Новог Бечеја и парк дворца у Конаку представљају два појединачна локалитета које је могуће валоризовати за потребе екотуристичких активности, али не као основне мотиве и носиоце, већа као комплементарне локалитете с обзиром на места и амбијенте у којим се налазе. Од екотуристичких активности у овим парковима најзначајније су научно едукативне и рекреативне.

На свим наведеним екодестинацијама неопходно је константно контролисати стање животне средине. Да би се то могло урадити, потребно је спроводити превентивне, организационе и техничке мере.

Под превентивним мерама се подразумевају следеће мере:

- забрана изградње инфраструктурних и других објеката који могу да угрозе животну средину и природне потенцијале
- ограничење приступа угроженим и потенцијално угроженим локалитетима кроз ограничен број улазака, постављање рампи за пролаз, наплата високих цена улазница, контрола броја посетилаца, забране ложења ватре, камповање
- зонирање активности у локалитету у коме је јасно назначено понашање у појединим зонама локалитета, као и контрола тог понашања
- временско ограничавање коришћења појединих објеката и територија у туристичком коришћењу и туристичким посетама
- тражење локалитета и објеката који ће замењивати у коришћењу угрожене локалитете
- еколошко образовање туриста, радника у туризму и других посетилаца дестинација
- стално информисање туриста и посетилаца о вредностима природних ресурса

Под организационим мерама се подразумевају следеће мере:

- доношење развојних и просторних планова и програма заснованих на еколошким захтевима и утврђеним еколошким капацитетима простора
- стална контрола квалитета животне средине, емитера загађујућих материја, еколошког оптерећења простора, експлоатације природних ресурса и објекта заштићене природе
- перманентна организација сарадње туриста, туристичких радника, еколога, локалне заједнице на очувању квалитета природне средине, ресурса и културних вредности дестинације
- установљење организација љубитеља места, истраживача и организација које раде на побољшању квалитета места.

Под техничким мерама се подразумевају следеће мере:

- уређење простора дестинације у циљу постизања функционалних вредности туристичких дестинација
- техничко санирање девастираних простора и објеката конзервирање потенцијално угрожених локалитета за девастацију

SWOT анализа екотуризма Средњег Баната

У циљу побољшања, анализе и одређивања будућих смерница развоја екотуризма Средњег Баната, неопходно је идентификовати погодности и шансе, односно слабости и опасности кроз SWOT анализу.

Погодности средњегбанатског простора огледају се у биогеографским вредностима и заштићеним природним добрима. Овде се пре свега мисли на два специјална резервата природе који треба да буду носиоци развоја, не само екотуризма, већ и туризма уопште. Такође, добра страна је што се поред резервата на средњегбанатском подручју налази још десетак заштићених природних категорија које се могу еколошки валоризовати за потребе туризма, на пример водени токови, континентална клима са дужим летом.. Погодности се огледају у туристичко-географском и транзитном положају према Мађарској и Румунији, али и близини транзитних праваца од средње ка јужној и источне ка западној Европи, као и мултикултураizam регије, гостољубивост и национална разноликост, искуство у старим занатима. Погодност је и близина престонице Београда.

Шансе развоја и унапређења екотуризма Средњег Баната су знатне и огледају се у спремности и подршци надлежних институција, превасходно националних и покрајинских, за израде планских и развојних докумената везаним за туризам, а самим тим и његових појединачних облика. Такође је, значајна спремност имплементације стратешких циљева и задатака и њихово праћење и унапређење од стране наведених институција. Приближавање Европској Унији отвара могућност аплицирања приступним фондовима за финансирање инфраструктурних пројеката и објекта што доприноси побољшању квалитета живота уопште али и развоја целог региона.

Слабости се огледају у недовољно развијеној еколошкој свести код домицилног становништва, а евидентно је да се не чине неки посебни напори да се то промени, иако то представља једну од значајних слабости за развој и унапређење туризма, али и живота уопште. Неквалитетна политика управљања отпадом и постојање дивљих депонија доприносе, не само ружном изгледу, већ и смањују квалитет животне средине, а самим тим и природне. Представљају слабу страну предела који може и жели да развије екотуризам, те је неопходно што је пре могуће приступити решавању овог проблема који уз одређени труд и ангажовање релевантних институција може да пређе и слабости у погодност. Слабости су и слаба промоција средњег Баната као туристичке дестинације, лоша туристичка сигнализација на путу, недостатак разноврсних туристичких производа, недовољна међуопштинска сарадња, недовољна подршка добрим пројектима, недовољно указивање на важност стратешких партнерстава са приватним сектором и стварањем приватно јавних аранжмана.

Опасности се могу сагледати кроз неуравнотежен и неравномеран развој, како на покрајинском, тако и на националном новоу. Наиме, превелика централизација доводи до веома негативног тренда који се манифестује одливом младог становништва кроз образовне изазове (средње школе и факултети) због недостатка адекватних установа на посматраном простору. Већина младих се не враћа у родна места, те је образовна и старосна демографска структура становништва веома лоша и не чине се напори да се она поправи у сваком погледу. Такође се, под опасност може окарактерисати недовољан степен контроле и санкција свих врста и облика загађивача, што директно индиректно утиче на стање и квалитет животне средине на целом средњегбанатском простору. Од опасности треба још поменути и конфликтне развојне опције и опасности од неконтролисаног ловног туризма.

SWOT анализа је указала на подручја слабости Средњег Баната, где је потребно одмах започети са процесима брзих промена, као и на снагу средње банатског туризма, које такође траже одређене активности у циљу њиховог одржавања на постојећем нивоу, односно даљњем унапређењу. У зависности од брзине и ефикасности стратешког деловања зависиће и успех у развоју екотуризма средњег Баната.

Закључак

На основу свега наведеног закључује се да еко туризам може да се развија на простору средњег Баната с обзиром на постојеће природне потенцијале, али и да је неопходно постићи консензус о туризму као појединачној и националној развојној шанси, јер мултивалентност туризма треба да покрене пољопривредну производњу за потребе туризма, анимира слободан капитал, отвори нова радна места и побољша квалитет живота уопште, а не само појединцима. Неопходно је све туристичке активности усагласити са одрживим развојем, а сам екотуризам представља најодрживију туристичку активност. Због тога екотуризам, уз одрживог туризма, треба да буде један од главних статешких циљева развоја туризма Средњег Баната. Да би се то учинило потребно/препоручљиво је да се уради следеће:

- институционализација простора од интереса за развој екотуризма кроз доношење, поред постојећих, и нових одговарајућих аката на основу Закона о туризму, Закона о заштити животне средине и Закона о процени утицаја на животну средину, а ова активност подразумева израду одговарајуће стручне документације, покретање иницијативе и израду предлога одговарајућег акта као и његово доношење;
- израда мастер плана екотуристичких подручја са идејним решењима пројеката репрезентативних садржаја и предлог докумената у вези са урбанистичком регулацијом и еколошким лиценцама;
- студија изводљивости организације екотуризма на примеру две најзначајније екодестинације СРП Слано Копово и СРП Стари Бегеј-Царска бара. Овај задатак може да укључи и модел бизнис планова;
- израду и почетне активности имплементације плана промоције екотуризма, у земљи и иностранству, и обуку људи за рад у екотуризму;
- обезбеђење финансијске подршке за подстицање израде и реализацију пројеката развоја екотуризма.

Носиоци ових задатака треба да буду Извршно веће АП Војводине, ТО Војводине, локалне Скупштине општина и локалне туристичке организације (Мркша, 2009).

Литература

- Guun, C.A. (1988). *Tourism Planning*, second edition, Taylor&Francis.
- Guun, C.A. (1979). *Tourism Planing*, Crane Russak, New York.
- Радовић, М. (2000). *Основне карактеристике и функције туризма*, Подгорица: Економски факултет.
- Станковић, С. (1995). *Туристичка географија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Чомић, Ђ., Пјевач, Н. (1997). *Туристичка географија*. Београд, Савезни центар за унапређење хотелијерства-угоститељства.
- Унковић, С. (1991). *Савремени токови у туризму*, Београд, Економски факултет.
- Roop, A. (1998). *Tourism, Technology and Competitive Strategies*, C.A.B. International, Oxford.
- Holoway, J.C. (1991). *The Business of Tourism*, Pitman Publishing, London.
- Унковић, С. (2001). *Економика туризма*, Београд, Савремена администрација.
- Вакић, О., Чајић К., Унковић С. (2002). *Савремена кретања на туристичком тржишту*, Београд, Економски факултет.
- Закон о заштити животне средине (2004). Службени гласник Републике Србије, број 135.
- Министарство трговине и туризма Србије (2006). *Стратегија развоја туризма у Србији*, Београд
- Љешевић, А.М. (2005). *Животна средина села и ненастањених подручја*, Београд, Географски факултет.
- Европски центар за мир и развој УН – ЕСПД УН (2006). *Стратегија одрживог развоја туризма Општине Горњи Милановац*, ЕРСД, Београд.
- Стратегија Локалног Одрживог Развоја (2005). Стална конференција градова и општина.
- www.odrzivi-razvoj.cr.gov.yu – Стратегија одрживог развоја Републике Србије.
- Попеску, Ј. (1995). Управљање развојем туризма – одрживи развој као нова парадигма глобалног туризма, *Туристичко пословање*, бр. 1.
- Ђукановић, М. (1996). Животна средина и одрживи развој, Београд, Елит.
- WTO Global Tourism Forecasts (1994). World Tourism Organization, Global Tourism Forecasts to the Year 2000 and beyond: Europe, Volume 5, Madrid .
- WTO Tourism Generating Markets (1999). World Tourism Organization, Overview and Country Profiles, Madrid.
- WTO Tourism Market Trends-Europe (2007). Edition: World Tourism Organization, Madrid .
- World Tourism Organization (1998). 2020 Vision: World Tourism Organization, Tourism 2020 Vision, Executive Summary, A New Forecast, Madrid.
- World Tourism Organization (2005). 2020 Vision: World Tourism Organization, Tourism 2020 Vision, Executive Summary Updated, A New Forecast, Madrid.
- Martin, W.H., Mason, S. (1987). Social Trends and Tourism Futures, *Tourism Management*, 2
- Чомић, Ђ. и остали, (2001), *Глобална фуга-глобализација постмодерног туризма*, ДП Ђуро Салај, Београд.
- Kusters,N. (1996). *Eco agro tourism*. The International Conference on natural areas and tourism. Gruppo Planner, Las Palmas
- Štetić, S. (2007). *Posebni oblici turizma*, Београд, Ћигоја.
- Davidson, J., Wiberley, G. (1977). Planning an the Rural Development. *Urban and Regional Planning Series*. Vol. 18. Pergamon press, Oxsford
- Мркша, М.М. (2009). *Стање и перспективе развоја туризма Средњег Банта у контексту одрживог развоја*, ДГТХ, ПМФ, Нови Сад, докторска дисертација.
- Љешевић, М., Јовановић, Б., Чучуловић, Р. (2010). Стратешки програми одрживог развоја локалних заједница, *Гласник Српског географског друштва*, Свеска ХС, бр. 4, 159-175.
- Чучуловић, Р., Мркша, М., Чучуловић, А. (2011). Индикатори одрживог развоја руралног и етно-туризма Доњег Подунавља, *Гласник Српског географског друштва*, Свеска ХС1, бр. 3, 65-90.
- Мркша, М.М. (2008). *Туристичка валоризација специјалних резервата природе Војводине*, Српско географско друштво, Београд.
- Група аутора (1993). *Специјални резерват природе „Стари Бегеј-Царска бара“*, Покраински завод за заштиту природе, Нови Сад.

OPPORTUNITIES FOR DEVELOPMENT OF ECOTOURISM IN CENTRAL BANAT

RODOLJUB ČUČULOVIĆ¹, MILUTIN MRKŠA, TATJANA DJEKIĆ¹, ANA ČUČULOVIĆ²

¹*Higher Business School of Leskovac, Vlade Jovanovića 8, Leskovac, Serbia*

²*INEP-the Institute for Application of Nuclear Energy, Banatska 31b, 11080 Zemun, Serbia*

Abstract: Increasing interest in the preserved nature caused the emergence of ecotourism as epoch-making tourism activities with minimal impact on environment of tourist destinations and locality. Natural features and protected natural resources of the Middle Banat a good basis for the development of ecotourism, but it is necessary to serious and responsible approach in the planning of tourism development potentials into new usable value.

Key words: ecotourism, natural environment, tourism development, natural conditions, sustainable tourism.

Tourism

Tourism is a dynamic and complex activity that occurs on a variety of spatial scales and is caused by different reasons. This is an activity that takes place in the environment, with the highest and the most efficient development in the original, unpolluted and well-protected areas. It represents a specific form of human activity that is directly linked to or dependent on environmental conditions (Gunn, 1988; Gunn, 1979). It represents some kind of space consumer and frequently uses surfaces, objects and phenomena that are not interesting for a number of other activities. Tourism is a human need that is satisfied generally in a healthy environment (Radović, 2000).

The modern tourist activity has arisen in the nineteenth century, as a result of the industrial revolution (the improvement of living standards and reduction of working time). By the mid-century tourist trips have become a part of culture and the majority of social classis could afford them (Stanković, 1995; Čomić, 1997). During the sixties and seventies of the twentieth century, the tourism in Serbia was characterized by mass and uniformity (as the result of different social and economic impacts) with similar offers and hotels that were very much alike. More recently, tourism in Serbia has undergone a metamorphosis. It became not only the need, but also a lifestyle of modern man. Because of that, special attention is given to tourism and especially to the planning of its development and improvement. Today, tourism is characterized by: flexibility, segmentation and authenticity, as well as mass. Tourism is observed and studied from different aspects, because it represents for many regions and countries the basic or supplementary source of income. Therefore, in most development programs, tourism appears and planning as an important support for economic and socio-cultural development with special emphasis on conservation of natural resources and improvement of environmental conditions and state of the environment from local to national levels. Any form of tourism activities in different ways is related to the environment, affecting it positive or negative and depending on its quality (Unković, 1991; Poon, 1998; Holoway, 1991; Unković, 2001; Bakić, 1992, the Law on Environmental Protection, 2004).

Today, modern tourists are increasingly demanding, more sophisticated and less interested in traditional tourist services and products. Tourist motivations and expectations of modern tourists are channeled in the direction of seeking new tourism services and destinations. Due to the development of increased environmental awareness, modern tourists bypass and avoid polluted commercialized destinations, in search of destinations with an

intact or not polluted nature, traditional values and way of life of local people and participating in their daily activities. Such a trend or approach of tourists has affected the invention of ecotourism, as well as specific, but very interesting and demanding tourist activities (Ministry of Trade and Tourism, 2006).

In this paper, we have tried to better present the eco-tourism, some of its specific features, target groups, and of course to suggest destinations in Central Banat region with special emphasis on the type and method of creating eco-tourism and determination of their carriers.

Ecotourism

The term environment means the overall system of interconnected natural and anthropogenic objects, phenomena and processes, which takes place in human life, work and leisure. This term includes everything that directly or indirectly affects life, man activities and the life functions of other beings (natural, social and artificially created by physical, chemical and biological factors). Scientific and technical levels are crucial factors for the development. With development inevitably increases the effect of man on nature. Modern society has the task not only to preserve the environment and the rational use of natural resources today, but to prevent the negative consequences of human impact in the future. Relations in the system man - environment are numerous and diverse. Vulnerability of the atmosphere, hydrosphere, biosphere and lithosphere, identifies with the endangerment of the environment.

The natural environment includes natural ingredients, resources (water, air, soil, plants, animals and microorganisms), and energy supply (radioactivity, gravity, heat, electricity, light, sound) and the corresponding natural processes. According to all this it can be concluded that the nature environment is part of the environment because the environment means everything that surrounds us, so as the human environment (Lješević, 2005).

Hector Sebalos-Laskuren (Hector Ceballos - Lascuren), Mexican architect, environmentalist and international ecotourism consultant, has created and refined the concept and definition of ecotourism. The definition of ecotourism, according to this author is: "Environmentally responsible travel and visit in a relatively undisturbed natural areas (natural) areas for the enjoyment and appreciation of nature (and accompanying cultural features / value - from both past and present) with the concurrence of protection, a small negative impact visitors and beneficial active socioeconomic involvement of local people" (ECPD, 2006) was officially accepted and incorporated into the Resolution 1:32 of the first IUCN World Congress, held in Montreal 1996th year. In other words, ecotourism is a form of tourism that is attended by environmental groups and individuals are aware that their actions on the environment are trying to reduce the effects of what makes the so-called mass tourism.

Is it the same, ecotourism and sustainable tourism? It isn't (Local Sustainable Development Strategy, 2005; www.odrzivi-razvoj.sr.gov.yy; Popescu, 1995; Đukanović, 1996).

Ecotourism represents one aspect of sustainable tourism, which is implemented in protected areas. It is responsible travel to natural areas, which saves the environment and maintain the welfare of local people. Ecotourism is an activity which by definition is closest to the sustainable development and sustainable tourism. This does not exclude the sustainability of tourism and other activities as are all efforts to as many tourist activities comply with the principles of sustainability. Well-preserved nature is one of the fundamental competitive advantages of developing tourism in Serbia, including the Middle Banat. The diversity of natural resources is another reason that the development of

ecotourism as an important tool for sustainable tourism development and long-term and consistent approach to achieving sustainability

Like all other forms of tourism, ecotourism is a multidisciplinary activity. It is therefore important that, those who are interested in developing ecotourism products, are not only aware of the nature that surrounds them, but also who could be their customers and what are their interests. Thus, tourism activities can be made according to visitors and the extent of their needs and interests.

Ecotourism has a number of positive effects in the environment in which the tourists could resolve their needs. Ecotourism is developing an awareness of the needs of preserving, protecting and improving the environment and thus improves the quality of nature and positively effects the environment because:

- It is building awareness of the importance of a healthy environment through tourism;
- protect nature, the natural functions and the area where the tourism is functioning;
- improves the aesthetic quality of the environment

The United Nations have declared the year 2002 as the international year of ecotourism, and on this occasion under the auspices of UNEAP and the WTO (World Tourism Organization) the World Summit on Ecotourism was held in Quebec, Canada, with over 1000 participants from 132 countries. The essence of the recommendations set forth in the Declaration of the Summit is that ecotourism has the lead in introducing sustainable practices in tourism development, with specific features that distinguish it from the wider concept of sustainable tourism. They are primarily related to contributions to the preservation of natural and cultural heritage interpretation and visitors valuing this legacy, including local people in planning, development and operations and to achieve prosperity for the population, placing emphasis on individual and small group visits (WTO, 1994; WTO, 1999; WTO, 2007; WTO, 1998; WTO, 2005).

Governments have an essential role in the development of ecotourism, although their role is complex and must be defined through the action of the various participants. The World Tourism Organization and United Nations Environment Programme (UNEP) have recommended to governments, on the occasion of the International Year of Ecotourism 2002, to establish, strengthen and spread national strategy and specific programs for sustainable development and ecotourism. Also, it is recommended that the government provide technical, financial and promotional support, and to properly facilitate the creation and operation of small and medium enterprises in the field of ecotourism, which are key partners in the organization of ecotourism. Local natural and human resources and products should be the basis of this development, in order to create and preserve the authenticity of the picture, and for the greater benefit to be kept in ecotourism destinations (Ministry of Trade and Tourism, 2006; Martin, 1987; Čomić, 2001; Kusters, 1996).

Ecotourism is a form of tourism with prediction that it will be dominant trend of tourism development at the global level, and according to the WTO (World Tourism Organization) from the onset to the present is growing by 5% annually.

In order to develop ecotourism in a country or region it is necessary to overcome barriers that stand in the way, and if they are not respected, they can cause so great and inestimable damage to the environment. Restrictions are as follows: the area is not explored in order to verify standards and certified for eco-tourism, lack of minimum infrastructure, low levels of environmental awareness, the desire for quick raising of living standards, lack of clear standards and legislation, water and healthy food, hospitality and diverse indigenous cultures, participation in research projects, protection and conservation. Promotion of ideas and plans for development of ecotourism, and the ‘noise’ of people, are the inevitable need and laborious task for those who create and implement a policy of tourism development.

Efforts are being made to establish and commence the implementation of guidelines for successful eco-certification, which will apply to accommodation facilities, tour operators, and other products.

Ecotourism activities are all tourism activities that have in essence, a preserved nature as the main motive, desire and motivation of tourists for knowledge, appreciation and enjoyment of the extraordinary natural environment, the number of participants ranging from individuals to small groups (up to 25 participants) and that product unusual experience and satisfaction of participants. Thus, the ecological tourism activities can be classified firstly as a scientific and educational tourism and bird watching. Related forms of tourism activities are rural, cultural, natural, agricultural, and even "Robinson Crusoe style". When it comes to ecotourism activities, it is necessary to emphasize that the basis for the development of tourism is nature and not environment (Štetić, 2007).

If it comes to catering services and facilities for ecotourism, it is necessary to mention the basic division of catering to residential and non-residential or on facilities providing accommodation and facilities for providing food and pouring drinks. The accommodation facilities in the service / for ecotourism are also called eco-guesthouse, which is essentially a modest building at the level of tourist's needs and must satisfy the basic ethical principles. The architecture should be in the style of local cultural heritage and that does not violate the aesthetic value and is considered that it does not belong to international hotel chains, but the individual and the community-owned businesses or the domicile. However, practice shows that with the development of ecotourism and desire for profit, other eco-tourism accommodation facilities are being used, which by definition do not belong to eco-guesthouses. Non-residential facilities, whose services are most commonly used by eco-tourists, according to non-residential basic classification, belong to a group of ethnic restaurants. These are restaurants that reflect the customs and culture of indigenous peoples in the diet, but may reflect the cuisine of the people who once lived in that area or settled by the immediate surroundings. Architecture and interior ambiance of the building is adapted to the customs of the people they come from, and often complementary games and songs are added to the food and drink service. Although they are not included in the basic eco tourist restaurants, hunting and fish restaurants are usual, based on environmental motives hunting and fishing motives, and the structure of the kitchen is just based on the specialties of fish and game, although it may be amended and some national miles.

Many underdeveloped countries see their big chance in the development of ecotourism and the desire to come quickly to big outcomes takes them into trap as a result of certain misconceptions that are as follows: each undeveloped area is an ideal area for developing eco-tourism, environmental awareness of residents and tourists is on high level, rural tourism is ecotourism in general (Davidson, 1977).

In the cause of right approach to ecotourism development in Serbia, as well as to maximize benefits, it is necessary to master the following: implementation of international standards GREEN GLOBE 21 (ecologically sustainable tourism with a primary focus on researching natural areas that are firmly committed to the sustaining, appreciation and conservation of the environment), drafting the necessary legislation for ecotourism, research and verification of areas of interest for ecotourism, infrastructure construction, certification, continuous improvement.

The development of ecotourism, as defined in international terms, is still in Serbia, especially in middle of Banat in its infancy. The reason could be a lack of motivation of potential creators of the tourism product, and brokers and tourist agencies, primarily due to low profitability. Opportunities for ecotourism development in Serbia and its regions, especially in the Middle Banat, are large and are the following: untouched nature, archaeological sites and historical monuments.

Methodology of work

In preparing this study, at baseline, it was consulted and partly implemented generally accepted methodology of planning development documents by the World Bank, World Tourism Organization, the Institute for Strategic Planning and development of the European Union and other development institutions. It includes, among other things, clearly define the goals, objectives, determine the existing and potential destinations in the observed areas and opportunities for development of ecotourism, as well as the development and monitoring of the holders thereof. The main objective of this paper is to analyze the determinants of the current ecotourism, taking into account the principles and views of different authors, and the World Tourism Organization. Specific objectives were to look back on life and environment of the Middle Banat as the basis of eco-tourism activities.

The tasks are many, but as a basic task is imposed the designating the existing and potential destinations, or eco-tourism development zone. To realize this task it is necessary that the side, but also very important tasks (steps) that precede it, to identify all activities that could be classified as ecotourism and thus affect the formation of high quality and competitive ecotourism offers of Middle Banat. Of course hard work is needed and some time to convert the potential use of new value, and in this way there is a certain level of problems and potential dangers. It is therefore necessary to determine the development of ecotourism stakeholders, from local to provincial level, whose task are consisted in active participation in planning, monitoring, eliminating gaps and solving problems in implementing and realizing development goals. Because of these reasons, this part is considered the most important and most responsible, and professionals and experience people should take part so the number of errors and problems could be boiled down to the smallest possible, and time not spent in vain, and the development is going into a defined directions.

Eco-destinations the Middle Banat

In planning for ecotourism the following questions must be answered: How to manage the visitors? How to organize and edit Eco-destinations and to preserve it, and that tourists can experience a sense of closeness with nature and, occasionally, be integrated into the local community? As existing and new hotels and make a commitment to do business while respecting the principles of sustainability and environmental? How to build tourist accommodation on the model criteria "ecolodge" (protection of natural and cultural values have a minimal impact on the environment and fit into the landscape, low water consumption, energy use and care waste management)? The term "ecolodge" was first used officially in 1994 at the First International Forum on eco-accommodations, in U.S. Virgin Islands (Mrkša, 2009).

The very notion of Eco-destinations are interpreted and adapted to subjectively on a case by case basis. The concept of selecting and organizing Eco-destinations is a very responsible and serious task, and therefore the problems and tasks of the development of tourism, concern directly governments and ministries, which special emphasis to the development of ecotourism and the formation Eco-destinations.

Starting from the definition of ecotourism as a basis, we can say that the fundamentals of ecotourism activities, and thus determination of Eco-destinations, is nature. Here we honor the protected areas, first of all national parks and nature reserves, then the landscape which is characterized by a diverse geo and biodiversity areas with minimal

anthropogenic impacts (in terms of urbanization), and sites in the domains of peripheral parts of urban areas, suitability and compliance of catering building in all respects for ecotourism (Lješević, 2010; Čučulović, 2011).

In Middle Banat area, a serious attempt (effort) to develop and implement a model of ecotourism need to be done. As the main Eco-destinations should plan spacious and uninhabited or sparsely populated areas Middle areas, special nature reserves and other protected areas. The main areas for eco-tourists to stay would be:

- walking on the network of discretely marked trails, with possible editing of individual sections for the bicycle,
- horseback, accompanied by local guides, or riding a horse or other carriage,
- educational and scientific activities
- Bird watching,
- picking mushrooms, herbs and fruit gathering with a guide or host,
- observe or participate in the processing of milk and other traditional works in the authentic rural households,
- observation or participation in traditional arts, games and contests,
- staying in tents or shacks that built for this purpose in the old, authentic architectural-style buildings (Mrkša, 2009).

When all this is taken into account the potential Eco-destinations and ecotourism activities in the Middle Banat area could be:

1. *Special Nature Reserve “Slano Kopovo”*, located in the Municipality of Novalja, northeast of the homonymous municipality center of which is located about 5 km near the road and railway. Special Nature Reserve “Slano Kopovo” was declared a natural resource of special importance category by the Government of the Republic of Serbia in the year 2001. In July 2004, it was declared the world's important wetlands by the Ramsar Convention, which our country ratified in the year 1976.

It is one of the last representative examples of the Pannonian salt marsh and heath are of utmost importance to preserve the wealth of flora and fauna of central Banat. It was consisted by the action of Tisa River, which in the past has changed its course, spilled over the surrounding valleys and blue dye.

Nature Reserve covers an area of 976 ha and it was established three-tier mode protection.

The degree of protection zone are allowed: scientific research, controlled forms of education, control of monitoring plant and animal species. The conditionally permitted activities include sanitary and regulatory catch wild pigs, deer and sanitary fishing. The prohibited activities include reforestation of meadow land, draining marsh land, commercial and sport fishing, all forms of hunting, as well as changes in water regime prescribed.

In zone II level of protection allowed the scientific research, controlled mowing meadows, use of cane and reeds, sanitary deforestation, logging of indigenous forests and reforestation of native species, if necessary, cull breeding, fishing, beekeeping, the movement of vessels that do not pollute the environment , sanitary hunting, fishing and selective fishing. The prohibited activities include: reforestation of meadow land, turning marshy pond in terrestrial ecosystems, prescribed changes in water regime, the introduction of alien plant and animal species, commercial fishing, hunting for commercial purposes and use boats for fishing.

In zone III the degree of protection allowed the limited use of cane and cattle breeding in commercial use, limited the use of forests, forest products, and collecting medicinal plants, selective manufacturing, tourism and supervised the construction of a dedicated tourist facilities. The prohibited activities include water pollution, pesticide use, afforestation of non-indigenous species (Mrkša, 2008).

In the reserve there is a lake located in the Tisa loess terrace and which belongs to the salt lakes, which is probably the only remnant of the former Pannonian Sea. The lake has an area of 1.45 km² and a coastline length of 7 km. Its salty waters specific for unique of the Pannonian ecosystems is typical for salty, muddy ponds periodically dried up and their parts. Salt concentration varies depending on range of water which is from 64 134 to 7825 mg / l. The origin of salts in the lake, scientists associated with Potholing character of the Pannonian Plain, which is surrounded by a wreath of the Carpathians.

It is a natural rarity known as ornithological station. With geo-morphological, hydrological and microclimate aspect Lake is an exceptional natural value, and also from the standpoint of eco-tourism.

This reserve is one of the most important bird habitats and in Serbia and Europe, where a considerable number of species nesting with the global Red List of endangered birds. So far, the Salt Mines recorded the presence of more than 200 different species ("morski zalar, crvenonogi prudnik, bukovac, sabljarka"), of which 73 belong to the breeders. This area is the most important migratory stop for a casual hundreds of thousands of birds of aquatic habitats from many parts of Europe and western Siberia.

With the financial assistance of the Secretariat for the Environment and Sustainable Development of the Salt Mines in recent years a number of actions related to the active protection and promotion activities in public is implemented for the reserve.

2. The special Nature Reserve "Stari Begej" – an Imperial bar is located southwest of Zrenjanin. It is located on the alluvial plain of the Tisa and Begej making the shape of the letter "Z". It represents the residue of the floodplain along the lower river Begej. The protected area is located in the alluvial plain of the Tisza River and south of Begej Ečka, Stajića Luke and villages northern of Perlez, in the municipality of Zrenjanin (Group of authors, 1993).

In the reserve was established the three-tier mode of protection: the first declared protection was in 1955. , when the "Vojtina Mlaka" because of its natural beauty has been protected under the Law on Protection of Cultural Monuments and Natural Rarities. The reserve area is 1.676 ha. The space of the first degree of protection is an area of 703.7 ha and occupies 42% of the reserve. Part of the second level of protection is an area of 371.8 hectares and occupies 22.2% of the territory. To the second degree belong the flow of Old Begej with the northern and meander belt width of 10 m along the left bank and Tiganjice Perleske Bare, then the area Zagnjenice, Ravenice, Visoke grede, Male grede and Male Saračice. The area of the third degree of protection covers an area 600.5 ha and occupies 35.8% of the reserve area. The third level of protection include: 120m width of the embankment, and Farkadžinskog Botoškog rita with a belt width of 50m (Dudara) and part Botoškog rita (time, reeds, the northern part of the swamp, an old dam (Various authors, 1993).

Imperial Lake is a specific fluvial lake located in flooded area of the Tisza and Begej river. It is located near the highway Zrenjanin - Belgrade, for halfway between Stajića and Perlez. This site is rich in bio-geographic motives and represents the ornithological station, which resulted to be declared a nature reserve Begej-Old Imperial Bar.

The space of Carske Bare is characterized by bare dense network of rivers, canals, lakes and ponds. In this area once stretched countless large and small swompts. Today this area is characterized by meanders of the Stari Begej that narrowed and shortened. Carska Bara is a rich habitat for fish (24 species), birds (250 species), rare plant and animal species. In the reserve live and rare mammals in this area: wild boar, deer, fox, muskrat, skunk, ground squirrel, turtle, water snake, frog and colorful salamander. The main features of the reserve, which make this area to have special natural values, ecosystem and biodiversity are: the authenticity - has been preserved marsh wetland-steppe ecosystem of the parts and slatinska biotopes as habitats of indigenous species of flora and fauna representative - a rare

ecosystem, the disappearance was influenced by human activities, and it is representative of natural habitat of many rare and endangered species, the diversity of natural phenomena, species richness and ecological processes; integrity of habitats and ecological processes, landscape values and vulnerability.

3. Coastal Tamis, Tisa and Becej, each for itself, a very good foundation for the development of some ecotourism activities, which depend primarily on the coast and coastal planning, and relationship to flow through the village, which allow and restrict certain activities. Coastal Tamis is due to the relatively untouched coastline, in some parts of the stream, suitable for scientific and educational, pedestrian activity and bird watching. Tisa is better organized and urbanized and is suitable for walking, cycling, for nature education and sports and recreational activities. Becej also has the quite urbanized bank and the potential for their development activities and Tisa.

Common to all these three rivers is their hydro potential which can be rescaled for the waterway and event tourism on the water in terms of driving boats without engines (eg rowing), and organizing regattas on various vessels, too, without the use of motor boats, which meet spending time in nature and minimal impact to the same participants, that represent one of the basic principles of ecotourism.

4. Monuments of nature park on the property "Sokolac" in New Becej and park in the Residence of the castle are two individual sites that can be valorized for ecotourism activities, but not as the primary motive and carriers, as more complementary sites with regard to the places and environments in which are located. From the ecotourism activities in these parks are the most significant scientific, educational and recreational activities.

For all these eco-destinations it is necessary to constantly monitor the environment. In order to do this, it is necessary to carry out preventive, organizational and technical measures.

Under the preventive measures we include the following measures:

- the prohibition of construction of infrastructure and other facilities that may endanger the environment and natural resources;
- to limit access to vulnerable and potentially vulnerable sites through a limited number of entries, setting up barriers for passage, charging high ticket prices, control the number of visitors, forbid making fire, camping
- by zoning activities in the locality, in which the behavior is clearly indicated, and control of such behavior
- a time limit on use of certain facilities and the use of territory in the tourism and tourist visits
- searching for sites and facilities that will replace the use of endangered sites
- environmental education of tourists, workers in tourism and other visitors
- constantly informing tourists and visitors about the values of natural resources

Under the organizational measures we include the following measures:

- Development and adoption of spatial plans and programs based on environmental requirements and established ecological capacity space
- the constant quality control of the environment, broadcasters pollutants, environmental loads of space, exploitation of natural resources and protected areas
- an ongoing cooperation between organization and tourists, tourism workers, environmentalists, local communities to preserve the quality of the environment, resources and cultural values of destinations
- the establishment of organizations of enthusiasts, researchers and organizations working to improve the quality of places.

Under the technical measures we can include the following measures:

- spatial destinations in order to achieve the functional value of tourism destinations
- technical rehabilitation of devastated buildings and conservation areas of potentially vulnerable sites of devastation

SWOT analysis of ecotourism in Srednji Banat

In order to improve, analyze and determine the future development of ecotourism in Srednji Banat, it is necessary to identify the benefits and opportunities, as well as weaknesses and threats through a SWOT analysis.

The benefits of the area of Srednji Banat are reflected in the values of biogeographic and protected areas. Here is primarily thought on two special natural reserve, which should be the bearers of the development, not only of eco-tourism, but tourism in general. Also, the good thing is that in addition to the reserve area of Srednji Banat a dozen categories of protected natural environment that can be valorized for tourism are right next to, for example, water flows, continental climate with long summers. Benefits are reflected in the tourist and transit-geographic position between Hungary and Romania, but also near the middle of the transit routes to the south as well as from the eastern to Western Europe, and multicultural region, hospitality and ethnic diversity, experience the old crafts. One of the convenience is the proximity to the capital Belgrade.

The chances for developing and promoting ecotourism in Srednji Banat are significant and are reflected in the willingness and support of relevant institutions, primarily the national and provincial, for the preparation of planning and development of documents related to tourism. Also, the willingness of implementation of strategic goals and objectives is significant as well as their monitoring and improvement of the before mentioned institutions. By approaching the European Union, opens up the possibility of applying the access to funds for financing infrastructure projects and the building which contributes to improve the quality of life in general and the development of the region.

The weaknesses are reflected in the underdeveloped environmental awareness among local population, and it is evident that it does not make a special effort to change that, although it is one of the significant weaknesses in the development and promotion of tourism and life in general. Poor quality of waste management policy and the existence of illegal landfills contribute not only to look ugly, but also to reduce the quality of the environment. The weak side is in order to develop eco-tourism, it is necessary as soon as possible to resolve the access problems with some effort and involvement of relevant institutions. Weaknesses are weak promotion of central Banat as a tourist destination, poor tourism signs on the road, lack of diverse tourism products, lack of inter-municipal support, lack of good projects, not enough to point to the importance of strategic partnerships with the private sector and the creation of public private arrangements.

Hazards can be viewed through an unbalanced and uneven development, both at provincial and at national level. The excessive centralization leads to a negative trend manifested by the fact that young population leaves because of the challenges through education (high school and college) and due to lack of adequate facilities in the observed area. Most young people are not coming back to places, and the educational and age demographic structure of population is very poor and do not make efforts to improve it in any way. Also, the risk may be considered an insufficient degree of control and sanctions of all kinds and forms of pollution, which directly affects indirectly the state and quality of the environment throughout the area of Srednji Banat. Concerning the risk it is still needed to mention the conflicting development options and the dangers of uncontrolled hunting tourism.

SWOT analysis has showed on the areas of weakness of Srednji Banat, where it is necessary to immediately begin the process of rapid change, as well as it showed the power

of tourism in Srednji Banat, that also look for certain activities in order to maintain on its current level or to improve. the development of ecotourism Srednji Banat will depend on the speed and effectiveness of the development of strategic actions.

Conclusion

Based on the foregoing it is concluded that ecotourism can be developed in the area of central Banat with the respect to existing natural resources, but also what is necessary is to achieve the consensus on tourism as an individual and national development because of the fact that the multi-validity of tourism should start farming for tourism, animate free capital, create new jobs and improve the quality of life in general, not just for individuals. It is necessary for all tourism activities align with sustainable development, ecotourism represents the most sustainable tourist activity. Therefore, ecotourism, with sustainable tourism should be one of the main goals of tourism development in Srednji Banat. In order to do this the following must be done:

- Institutionalization of the area of interest for ecotourism development through the adoption, in addition to existing and new relevant regulations under the Law on Tourism, the Law on Environmental Protection and the Law on Environmental Impact Assessment on the environment, and this activity involves creating an appropriate professional documentation, and initiating drafting of appropriate legislation as well as its adoption;
- Development of ecotourism master plan area with designs to the content of representative projects and proposal documents relating to the regulation of urban and environmental licenses;
- Feasibility of ecotourism organization in the example of two major eco-destinations SRP Slano Kopovo and SRP Stari Begej- Carska Bara. This task may include a business plans model;
- Development and initial implementation of the plan of activities promoting ecotourism in the country and abroad as well as training people to work in ecotourism;
- Providing financial support to encourage the creation and development of ecotourism projects.

Holders of these tasks should be the Executive Council of AP Vojvodina, Vojvodina TO, local municipal assemblies and local tourism organizations (Mrkša, 2009).

References

See references on page 120.